

Šiame numeryje:

Vargas su šlubuojančia informacija.
Pakeitimai Jono Avyžiaus romane „Degimai“.

Nauja Elenos Juciūtės knyga.
Popietė su Lietuvos karaimų mokslininku Simonu Šišmanu.
Zbigniewo Herberto eilėraštis.

J. Savojo apsakymas „Solistė iš Paryžiaus“.
Alban Urbanas — antikinės filosofijos mokslininkas.
Nuomonės ir pastabos.

Kertinė Paraštė

Vargas su šlubuojančia informacija

— Kodėl pražiopsojai B. Ciplijauskaitės įdomią paskaitą? Nesileisink, kad nežinojai.
— Žinojau, kad bus paskaita. Ne Ciplijauskaitės, bet jos motinos. Parapijos *Lietuvių žinios* skelbė, jog prof. dr. Ciplijauskaitė kalbės apie „Moterištas“. Dėl viso ko pasitikrinau laikraštyje *Lietuviai Amerikos Vakaruose*. Ten, „Parengimų kalendoriuje“, lapkričio mėnesį nebuvo numatyta jokia paskaita. Abejodamas, taip ir nenuvyžiau.

Tai iliustracija iš Los Angeles lietuvių kultūrinės buities.

Laiku ir tiksliai pranešti apie būsimą kultūrinį ar visuomeninį renginį, manau, rūpi kiekvienam tvarkingam išsivijus laikraščiu. Tam yra skiriamos pastovios skiltys, net išiti kronikos puslapiai.

Deja, mūsų didžioji spauda (*Draugas*, *Dirva*, *Tėviškės žiburiai* ir kt.) ne visas vietas pasiekia tinkamu laiku. Nušalėniam skaitytojui pasikliauti ten spausdinama informacija apie būsimus kultūrinius įvykius neįmanoma. Nieko nelieka, tik pasitikėti savomis, apylinkėje esančiomis susišinėjimo priemonėmis.

Pavyzdžiui, Pietų Kalifornijos lietuvių apie būsimus renginius sužino iš kelių šaltinių: parapijoje iškabintų plakatu, išdalintų skelbinių, šeštadienio radijo, parapijinio laikraščio ir Antano Skiriaus leidiamo *LAV*.

Kas neturi progų sekmdienį pabuvoti parapijos kieme ar išgirsti šeštadieninės radijo laidos, suprantama, vadovaujasi minėtų laikraščių informacija. Gerai žinome, kaip šiandien sunku spausdinti ir platinti lietuvių leidinius. Tai visai nepelningas užsiėmimas. Bet jeigu šio darbo našta kas nors sau užsikrauna iš meilės spaudai, tuo pačiu lyg ir įsipareigoja, kaip galint tiksliau ir laiku skelbti žinias. Savo ruožtu rengėjai irgi turi pasistengti, kad būsimos renginio data ir apibūdinimas laiku pasiektų laikraščio re-

daktorių. Tam yra telefonai ir asmeniškai susitikimai.
Šitaip atidžiai bendradarbiaujant, aišku, galima kitus naudingai informuoti. Minėti leidiniai maždaug taip ir daro. Stengiasi nepraleisti kultūrinių parengimų paminėjimo. Juo labiau tada, kai veikia (baliai, bazarai, šventės, piknikai) prisideda prie savųjų tikslų parėmimo.

Sio rašinio pradžioje paliustravau, kaip dėl sujuktos informacijos buvo pražiopsojama paskaita. Tai dar ne viskas. To paties *LAV* „Parengimų kalendoriuje“ Los Angeles Dramos sambūrio vaidinimo data nurodyta lapkričio mėn. 12 d. Tuo tarpu parapijos *Lietuvių žinios* — lapkričio 19 d. Tai kuo tada tikėti? Negi važiuosi 30 mylių ir atsimuši į uždaras duris.

Jei *Lietuvių žinios* tiksliai paskelbė vaidinimo laiką, tai su pačios pjesės pavadinimu iškretė farsą. Lyg avangardiškai reklamai, pavadinimas kiekviename puslapyje buvo rašomas kitaip: „Nepažįstamas tėvas“, „Nežinomas tėvas“ ir „Nepripažintas tėvas“. Rasi, tėvas trijose esybėse. Pagaliau, kad panašūs kuriozai šiame leidinyje išraitomi gan dažnai, tiesiog per dažnai: sudarkomos pavardės, įveliamos gramatikos bei sintaksės klaidos, netaisoma korektūra.

Nežinau, ar šias pastabas skaityti minėtų leidinių sudarytojai. Jie turėtų suprasti, kad nedidelio vietinio laikraščio reikšmė visuomenei yra pakankamai didelė: turinį žmonės jau skaito nuo pradžios iki galo. Man regis, prie dabartinių leidinio pastangų pridėjus vilesnį atidumą, tekstus galima būtų išvengti daugelio klaidų, kalbos žargono, neapdairumo komizmų. Visuomenę gal ir prajuokina viena kita neapdairumo dėmė, bet, esu tikras, nesijuokia tie, kuriuos palietė iškreipta informacija.

Pr. V.

Pakeitimai Jono Avyžiaus romane „Degimai“

KĘSTUTIS K. GIRNIUS

1981 metais rugsėjo-gruodžio numeruose literatūros žurnalas *Pergalė* išspausdino naująsias Lenino literatūros premijos laureato Jono Avyžiaus romano *Degimai*. Naujausias Avyžiaus veiklas, kaip ir ankstesnis jo romanas *Chameleon spalvos*, sukėlė plačios apimties diskusijas ir ne vien tik literatūroje. *Degimai* gana savotiškas romanas, nes Avyžiaus kritikai pabrėžia dabartinę tarybinę tikrovę, demaskavo įvairius trūkumus, aukštą partijos pareigūnų aroganciją bei abejingumą darbo žmonių gerovei. Paliešti ir tautiniai santykiai, bet nėra įprastinių giesmių tautų draugystei. Veikiau Avyžiaus pabrėžia nesuipratimus. Antai pagrindinis veikėjas Danieliaus Girinio žmona Fima per penkiolika metų net neišmoko teisingai ištarti vyro vardo, juo labiau neišmoko lietuvių kalbos. Lietuviams aplamai jaučia pagiežą, į juos žiūri iš aukšto. Atvykę Lietuvon kitų tautų darbininkai vaizduojami girtuokliais, kone kriminaliniu elementu, kuriems jokių simpatijų neturi vietos lietuviai. Net ir aukščiausias darbininkų apdovanojimas, Socialistinio darbo didvyrių paskyrimas, yra intrigų objektas. Kolūkio melžėja ji laimi iš dalies todėl, kad kolūkio pirmininkas jai priskiria prižiūrėti geriausias karves. Itin nebūdingas Avyžiaus partizanų kovų vaizdavimas, kur sričiai nupiešiami gana tamsiomis spalvomis, ir kur netruksta užominti, jog gyventojai labiau nukentėjo nuo komunistų negu partizanų.

Netrukus po Avyžiaus romano išspausdinimo *Pergalėje* savitraštyje *Literatūra ir menas* prasidėjo ilgos literatūros diskusijos apie dabartinį lietuvišką romaną. Dabyliai nagrinėjo įvairius klausimus, bet bene daugiausia dėmesio buvo skiriama *Degimams* ir publicistikos vaidmeniui romane. Vieni kritikai teigė, kad svarbiausi romano vertinimo kriterijai yra literatūriniai, kurių negalima pasaukti net dėl kilniausių pilietinių tikslų. Kiti rašytojai pabrėžė romane išvystytą problemų svarbą, veiklą įvertinant. Šitoks nuomonių susikirtimas lauktinas, bet atskirų kritikų vienos ar kitos pozicijos gynimas buvo gana netikėtas reiškinys. Normaliai partijai ištikimi kritikai pabrėžia pilietiško vaidmenį, norėdami pagirti literatūriškai nevykusius veikalus, kaip antai, Gudaičio-Guzevičiaus ar Antano Venclovos darbus. Savarankesni ir labiau išsilavinę kritikai dažniausiai nepateisina silpnėsnių veiklų pilietiško dingstimi. Vertinant *Degimus*, padėtis buvo pasikeitusi.

Rimti kritikai, kaip Vytautas Kubilius ir Albertas Zalatorius, gynė publicistinius elementus Avyžiaus romane. Antai Kubilius rašė, kad būtų blogai, jei romanas nusigręžtų nuo dygliuotų nūdienių klausimų, ir priekaištavo Avyžiaus kritikams:

Saukiame kiekvienoje tribūnoje

Regina Matuzonytė Ingelevičienė (1905-1980)

Partizano mirtis
Alijeus, 1962-1967

— mums reikia socialinio romano, o kai pasirodo toks romanas, kur karšta gyvenimo medžiaga literatūriškai sunkiai subalansuojama, kaltiname jo autorių... miesčioniškumu. (*Literatūra ir menas*, Nr. 38, 1982, p. 4-5)

Zalatorius aiškino, jog romanistui svarbiausia, kad jo ginama tiesa iš tikrųjų tiesa ir būtų, kad jo neapykantos objektai būtų verti tos neapykantos. Pasak jo, Avyžiaus *Degimai*

užmynė visuomenei ant nuospaudės; vieniems sukurbė sąžinę, kitiems pasidarė gėda, tretieji emė pavydėti autoriui tiesumo ir drąsos... ir pradėjo visi taikytis iš kurio čia šono jį ignybus. (*Literatūra ir menas*, Nr. 45, 1982, p. 4.)

Degimus kritikavo įvairūs asmenys — kritikai Alfredas Guščius ir Elena Bukelienė, net ir vienas netikėtai puikiai apsišvietęs vairuotojas Jonas Dagilis, kuris pasipiktino, kad Avyžiaus romane pavaizduota gerianti, lėbaujanti šutvė daugiau primena veikėjų iš praėjusių dešimtmečių kino komedijų, bet ne darbą mylinčius, saikingus ir mąstančius mūsų kaimiečius. (*Literatūra ir menas*, Nr. 25, 1982, p. 10.)

Partijos numylėtinis kritikas Petras Bražėnas išreiškė nusivylimą *Degimais*. Romane daug iliustratyvumo, pri-

imityvių priešpriešų, per daug dėmesio skiriama publicistiniam reikalams. Sulydamas Avyžiui romaną perrašyti, Bražėnas davė suprasti, kad nepravartu rašytojui kištis į reikalus, į kuriuos vertčiau reikėtų atkreipti partinių, administracinių bei liaudies kontrolės organų dėmesį. (*Literatūra ir menas*, Nr. 35, 1982, p. 4-5.) Kaip bebūtų, romanas buvo plačiai svarstomas ir ne dėl literatūrinių ypatybių, bet dėl tarybinio gyvenimo vaizdavimo.

1982 m. pabaigoje romanas buvo išleistas atskira knyga. Veiklas yra gana ilgas — penkių šimtų puslapių. Atsižvelgus į *Degimų* kontroversinį turinį, būtų buvę galima laukti nemaža pakeitimų bei pataisymų, kurie, atseit, „realistiškiau“ pavaizduotų tarybinę tikrovę ir padarytų veiklą ideologiškai priimtinesnį. Pakeitimų yra, bet jų nelabai daug — mažiau negu penkis dešimt. Dauguma jų maži, išbrauktas tik vienas ar du sakiniai, vienas posakis pakeistas kitu. Kai kuriose vietose gal pats autorius stilistiškai sumetimais apslifavo tekstą, bet kitur ryški cenzoriaus ranka. Kadangi *Degimai* turi penkis šimtus puslapių, tai reikia pabrėžti, kad pakeitimai palietė gerokai ma-

žiau negu vieną nuosimtį teksto, labiausiai tas dalis, kuriose vaizduojami sričiai. Pakeitimai įdomūs ir ta prasme, kad jie parodo tai, į ką partija jautriausiai reaguoja.

Pakeitimai sričių vaizdavime

Tarybiniai istorikai ir propagandistai mažiau ar daugiau mėgina šitaip pavaizduoti partizanų kovas. Nuo 1944 iki 1952 metų ginkluoti buožiai ir nacių talkininkų būriai terorizavo taikius Lietuvos gyventojus, kurių didžioji dauguma rėmė tarybinę valdžią. Prieš partizanų kovoją liaudies gynėjai ir sričiai, kurie, pasak komunistų, buvo taurūs socialinio teisingumo gynėjai, pasiryžę rizikuoti gyvybe, siekdami apsaugoti kaimo gyventojus nuo užpuolimų bei užtikrinti tvarką ir rimtį. Tarybiniai istorikai beveik nemini masinių gyventojų trėmimų į Sovietų Sąjungos gilumą.

Pastaruoju metu Lietuvos komunistai ypatingą dėmesį skiria pokario metų partizanų kovoms. Antai šimet birželio mėnesio Lietuvos Komunistų partijos centro komiteto plenumo pirmasis sekretorius Griškevičius skundėsi, kad kai kurie Lietuvos rašytojai neobjektyviai vaizduoja pokario metų įvykius. Kitame plenu-

me, kuris įvyko pernai balandžio mėnesį, CK sekretorius ideologiniams reikalams Šepetys pareiškė:

Kelia nerimą tendencija iškreipti pokario laikotarpio vykusios klasių kovos esmę, juodinti liaudies gynėjus.

Šimet tarybinė spauda paskelbė nemaža sričių šlovinančių straipsnių. Vieną jų išspausdino *Laikas ir įvykiai* būdingo pavadinimu: „Liaudies gynėjai — liaudies didvyriai“.

Avyžiaus romano veikėjai prisimena vietos sričių vadą Žguta-Zentulį, kurio garbei statomas paminklas. *Pergalėje* išspausdintame *Degimų* variante Žgutas-Zentulis vaizduojamas kaip žiaurus ir piktas žmogus. Jis ir jo sėbrai elgiasi kaip rajono viešpatiai, tardydami ir mušdami nekalčius vyrus ir moteris, dažnai apvogdami ūkininkus. Šis sričių paveikslas gerokai sušvelnintas knygoje. *Pergalėje* šitaip aprašytas vienas sričių apsilankymas pas paprastą ūkininką:

Po kratos tėvas pasiėmė: girdi, apžiūrėkite ir mano pinigine, gal ten rasite įlindusį banditą. Žgutas-Zentulis vožė jam automato buožę per galvą, apspardė ištiesus ant grindų. To paties susilaukė ir motina, nes iniršusi puolė ginti tėvą. (*Pergalė*, Nr. 9, 1981, p. 23).

Knygoje (p. 21) nerasi nė žodžio apie partrenkto tėvo spardymą, nė užuominos, kad mama susilaukė to paties likimo. Po to sričiai apvogė primuštuosius, bet ir tai cenzoriui nepatiko. *Pergalėje* Avyžiaus buvo parašęs:

ne vieną vertingą daiktą pasiglemžė Žguto-Zentulio draugai.

Knygoje šis sakiny pakeistas nieko nesakančiu išsireikšimu:

ne viskas buvo savo vietoje.

Atrodo, kad cenzorius buvo ypač jautrus dėl sričių vagiavimo. Nes ir kitoje vietoje (*Pergalė*, Nr. 9, 1981, p. 53 ir *Degimai*, p. 68) Avyžiaus tekstas buvo pakeistas. Žurnale Avyžiaus rašė, kad sričiai pstatydavo gyventojus prie sienos, juos gąsdindavo ir išeidavo:

ištuštinę svirnus.

Knygoje vietoj žodžių „ištuštinę svirnus“ yra išsireikšimas: išsiplūdę, priglasinę.

Iš tiesų sričiai labai dažnai aplėsdavo gyventojus, ypačiai pirmaisiais pokario metais, nes tada liaudies gynėjams nebuvo mokama alga ir jie turėdavo pragyventi iš to, ką nuglemždavo iš ūkininkų.

Cenzorius taip pat išbraukė kai kurias romano dalis, kuriose Avyžiaus davė suprasti, kad Lietuvos gyventojai gal labiau nukentėjo nuo sričių negu nuo partizanų, jog kai kurie ūkininkai ir jų šeimos buvo ištremti į Sibirą vien dėl to, kad vietos komunistai norėjo pasisavinti jų nuosavybę. *Pergalėje* (Nr. 11, 1981, p. 62) šitaip rašė apie Motę Keberdį, kuris buvo vykdomojo komiteto pirmininkas pirmaisiais pokario metais:

(Nukelta į 2 psl.)

Pakeitimai Jono Avyžiaus romane „Degimai“

(Atkelta iš 1 psl.)

Kitados tie trobesiai priklausė pasiturinčiam ūkininkui, ir Motė niekada nebūtų jų užvaldęs, jei nebūtų padėjęs (kaip paslapčiom žmonės kuždėjosi) iškraustyti tą ūkininką su visa šeima ir tolimą šiaurę. Draugas Keberdis, žinoma, iš tolo gynėsi tokių kaltinių, grasindamas ilgaliūzius pasiųsti, kur jų apverkiamas išvažiavo, tačiau taip ir nepavyko išsisteisinti.

Knygoje (p. 347) nėra nė žodžio apie ūkininko ir jo šeimos išstėmimą. Čia išsėmimas toks nevykęs, kad net sunku suprasti tekstą.

Kitados tie trobesiai priklausė pasiturinčiam ūkininkui, ir Motė nebūtų jų užvaldęs, jei nebūtų turėjęs kietos pirmininko rankos. Draugas Keberdis, žinoma, iš tolo gynėsi žmonių apkalbų, grasindamas ilgaliūzius pasiųsti, kur jų apverkiamas išvažiavo, tačiau nelabai pavyko išsisteisinti.

Vien tik iš šios pastraipos neaišku, dėl ko Keberdis mėgino išsisteisinti, kokios buvo tos žmonių apkalbos, kas tas apverkiamas ir kur jis išvyko.

Pergalės variante rajono pirmininkas sekretorius apkaltina buvusį partizaną, kad jis ir jo draugai nemaža žmonių išvėdė. Tasai atsako:

Kad ir tuos. Bet jų tebuvo saujai, palyginus su supūdytais lageriuose. (*Pergalė*, No. 12, p. 41).

Matyti, ši užuomina apie bolševikų siautėjimo apimtį cenzoriui nepatiko, todėl jis ją pakeitė išsireiškimu, kuriame neminimi lageriai. Knygoje buvęs partizanas gerokai švelniau atkerta.

Kad ir tuos. O jūs? Sėdėjęt susidėję rankas? (p. 394).

Tarybiniai istorikai vaizduoja stribus kaip geriausius iš geriausių, kurie rūpinosi socialinio teisingumo įgyvendinimu, ypač mylėjo darbo žmones, norėjo užtikrinti jų šviesią ateitį. Tačiau *Pergalėje* išspausdintame variante Avyžiaus kitaip vaizdavo Žgutą-Zentulį.

Jeigu Žgutą-Zentulį kas nors mylėjo, tai tik idėja. Bet ir tą sąvaidą suprasta, iškreipta, siaubingai suvarginta. Jam buvo svarbiausia ne kovoti, o keršyti. Visiems, kurie daugiau turi už jį, turtingesni, laimingesni. Ne meilė saivismas, o neapykanta svetimiems ji ruošė jam žinti. (*Pergalė*, No. 11, p. 80).

Knygoje (p. 377) nėra šito stribų vado apibūdinimo, gal dėl to, kad jis per daug priminė dažnus išveitimus, kad kaimo komunistus iš pradžių rėmė tik padūgnės ir nenoramos, kurie suskubo išnaudoti progą atkeršyti visiems, kurie lyg ir buvo kalti dėl jų nesėkmių. Pažymėtina, kad šioje *Degimų* vietoje yra ir kitų, labiau stilistinių, pataisymų.

Yra dar vienas reikšmingas skirtumas tarp žurnalo ir knygos variantų. Būtent, knygoje (p. 22) yra keliolikos sakinių priedas, kuriame mėginama stribų nusizengimus suversti neva kriminaliniam elementui, prasiveržusiam į stribų gretas.

O kiek liaudies gėnyjų prisilpė tokių, kuriuos čia atvedė ne klasinis susipratimas, bet nešvarūs ketinimai. Kai per pavasario potvynį upė išsilieja iš krantų, į jos srovę patenka visokio šlamšto.

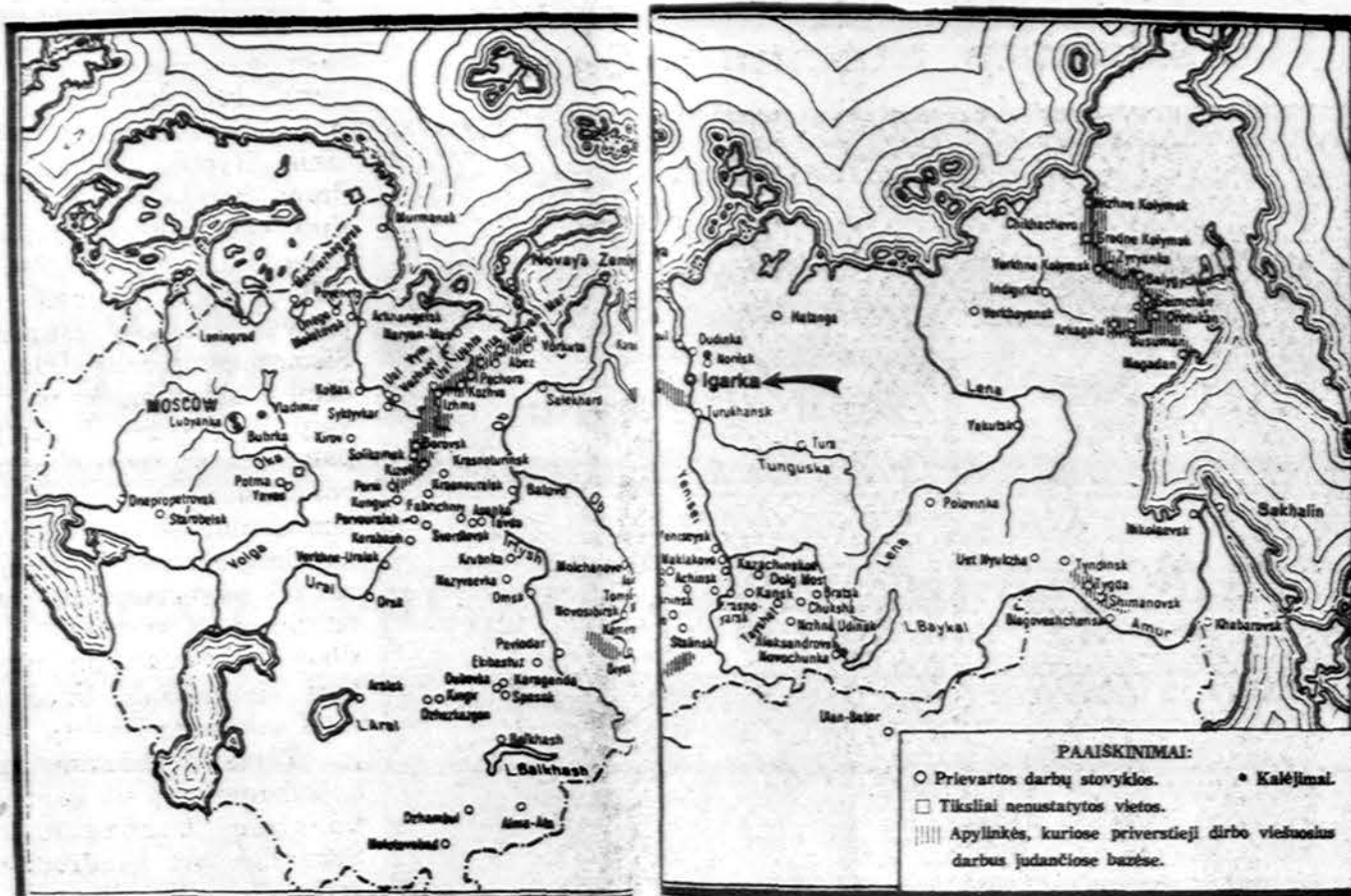
Šito stribų pateisinimo nebuvė Avyžiaus romane, kai jis buvo išspausdintas *Pergalėje*. Pateisinimas yra labai trafaletinis ir panašus į tuos, kurie mėgina kaltę dėl įvairių žiaurumų suversti Stalinui bei asmenybės kultui ir aiškina, kad net ir per didžiulius valdymų čekistai liko taurūs, o už niekšybes atsakingi Berijos ir Jėzovo sėbrai.

Cenzorius gana veiksmingai atliko savo uždavinį. Keliais pakeitimais, sutrumpinimais ir vienu priedu jis gerokai pakeitė Avyžiaus sukurto neortodoksinį stribų paveikslą. Knygoje Žgutą-Zentulį ir jo gauja tebėra vaizduojami kaip gana šiurkštūs vyrai, sudėtingomis sąlygomis pažeidžiantys teisumo reikalavimus. Bet jie nebemėša moterų, neapipiešia ūkininkų, neišsinečia jų šibiran, kad galėtų pasisavinti jų turtą. Avyžiaus tvirtinimai, kad stribai siekė keršto, o ne socialinio teisingumo, kad daug lietuvių nuo komunistų nukentėjo, dingę, pakeisti užuominomis, kad stribai reitai pažeidė gyventojų teises, kad tokie nusizengimai nebuvė jiems būdingas elgesys, kad veikiau už juos buvo atsakingi ne „tikrieji“ partijos reikalai pasišventę stribai, ir kad ilgai visišką galima pateisinti.

Kaip minėta, Lietuvos komunistai yra ypač jautrūs stribų klausimui, tad veikiau išdavė nurodymą pašalinti tas Avyžiaus pastabas apie liaudies gėnyjus, kurios nesuderinamos su partijos persama interpretacija. Tačiau reikia pabrėžti, kad nemėginta visai nutylėti partizanų karo žiaurumus. Antai, net ir knygoje paminėta, kad turgaus aikštėje būdavo išmesti partizanų lavonai, kad valdžios įtariamieji dažnai buvo iš Lietuvos išvežami.

Pakeitimai dabartinio gyvenimo vaizdavime

Degimai nėra romanas apie pirmuosius pokario metus bet apie dabartį, iš tiesų apie rajono pirmojo sekretoriaus Danieliaus Girinio gyvenimą ir meilę. Girinis yra gana teigiamas charakteris, nuosirdžiai besirūpinantis gyventojų gerove, pasipiktinęs savo viršininkų arogancija, nors ir jis kartais neryžtingas, šiek tiek silpnas. Nors Avyžiaus kelia viešumon daug neigiamų šiuolaikinio tarybinio gyvenimo savybių, knygos variante mažai kas pakeista. Be to, pakeitimai iš esmės neįkreipia bendro dabarties vaizdo, kurį buvo nupiešęs Avyžiaus. Antra vertus, dabartinių negerovių vaizdavimas labiau susietas su siužetu, tad sunkiau būtų pravesti kokius nors esminius pataisymus. Vis dėlto pravartu pažymėti kai kuriuos skirtumus romano variantuose. Neatsitiktinai pakeistos kelios romano dalys, vaizduojančios religinį gyvenimą. Danielius Girinis yra

Prievarotos darbo stovyklų Stalinio valdymo metu dokumentinis žemėlapis

ateistas, jo tėvas tikintysis. Kartą tėvas paprašo Danielių persižegnoti, pagerbiant motinos atminimą. Danielius atsaiko, kad jis pagerbia motiną širdyje kas kartą, kai ją prisimena. Tada tėvas taria:

Ką gi, darykit, kaip jūsų tikėjimas liepia, kiekvienas geras darbas eina iš dievo ir dievo garbei. Norėčiau, kad nepamirštute to, kai manęs nebus. (*Pergalė*, No. 11, p. 60).

Knygoje (p. 344) tėvo atsakymo nėra.

Kitur žurnalo variante (*Pergalė*, No. 12, p. 67) Avyžiaus aprašo kaip Danielius su šeima Kalėdų išvakarėse grįžta į tėviškę ir paskutiniu momentu nutaria pasidėti prie tradicinio Kūčių stalo. Danielius ramiai išsklaidė dalyvaujančius, dalydamasis plotkelėmis ir jas valgydamas be jokių išsišikimų.

Knygoje (p. 432) Danielius sugrįžta namo ne Kūčių vakarą, bet motinos dešimtųjų mirties metinių proga. Apie dalyvavimą Kūčiose nėra nė žodžio. Tarybinė spauda Lietuvoje nuolat smerkia tuos komunistus ir komjaunuolius, kurie dalyvauja religinėse apeigose, net ir tais atvejais, kai jie tai daro, nenorėdami įžeisti tėvus. Matyt, kas uždrausta paprastam partijos nariui tikrame gyvenime, neleistina rajono pirmajam sekretoriui net ir romane.

Danieliaus pirmoji žmona Fima yra nepataisoma rusė šovinistė, kuri niekina lietuvių. Jų vaikai eina tik į mokyklas, kuriose rusų kalba yra dėstomoji kalba, nes ji nenorinti, kad jos vaikai siaurais takeliais klaidžiotų, kai gali išeiti į pasaulį tiesiu, plačiu keliu. Besiginčydamas su vyru, ji

Lietuviai lydi mirusį M. Čaikauską Igaros miesto gatve 1964 m.

„Lietuviškasis kampelis“ Igaros kapinėse. Nuotrauka daryta 1964 metais, kada jau mažai buvo likę lietuvių Igaroje. Iš Elenos Juciūtės knygos „Igaros naujamiestis“.

lietuviams priekaištuoja už nedalyvavimą kovoje su nacių. Pasak jos, mes (rusai K.G.) nugalėjome, tad ir kelkim vėliavą, o visi kiti tegu iš tolo pažiūri... (*Pergalė*, Nr. 10, p. 83).

Šio ir dar kelių sakinių nėra knygoje (pp. 246-247).

Pravartu paminėti dar tris pakeitimus. Žurnalo variante Girinis savo rajone apriboja degtinės pardavimą,

nors pajamos už gėrimus sudarė finansinio plano pagrindą. (*Pergalė*, Nr. 10, p. 83).

Ši užuomina apie ypatingą degtinės vaidmenį tarybiniam ūkyje knygoje (p. 232) išbraukta.

Panašiai knygoje (p. 108) nebėra epizodo, kaip viena Danieliaus antros žmonos draugė ieško jos paramos įgyti naują importuotą palatą. Žurnale (*Pergalė*, Nr. 9, pp. 77-78) jų pokalbis gana smulkmeniškai, bet be didesnio įkvėpimo aprašytas, tad epizodas gal buvo pašalintas vien tik literatūriniais sumetimais.

Žurnale aprašoma, kaip aukštas Partijos pareigūnas, nepatenkintas Danieliaus planu palikti savo pirmąją žmoną, nurodo jam, kad toks elgesys pakenks jo karjerai. Partietis ciniškai išsitaria:

Aš nereikalauju, kad atsisakytumėte savo žaisliuko — gyvenimas ne vienuošynas — bet kurių galų tuo didžiutis viešai?

Nauja Elenos Juciūtės knyga

Elena Juciūtė, Igaros Naujamiestis. Dokumentinis reportažas iš lietuvių tremtinių gyvenimo Sibire. Putnam, Connecticut: Nekaltai Pradėtosios Marijos seserys, 1983. 242 psl. Kaina — 10 dol. Gaunama pas platintojus ir „Drauge“ (su pasiuntimu — 11 dol.).

Buvusi Sibiro tremtinė Elena Juciūtė nepalūžo sunkios okupanto lagerių naštos slegiama, bet pasiekusi laisvąjį pasaulį, jau mums davė net trečią knygą, šalia jos straipsnių ir kalbų įvairiomis progomis. Pirmojoje knygoje — *Pėdos mirties zonoje* — ji aprašė savo ir kitų drauge kalintųjų krūvinas kančias. Antroje — *Ažuolynėlis* — daugiau beletristinė forma, bet atremta į tikrovę, ryškiai pavaizdavo okupanto prievartos veiksmus prieš lietuvių.

Dabar, šiais Aušros metais, Putnam, Conn. išspausdino jos trečią knygą: *Igaros Naujamiestis. Dokumentinis reportažas iš lietuvių tremtinių gyvenimo Sibire*. Jeigu Juciūtės pirmoji knyga daugiau supažindino su lietuvių kalinių gyvenimu Sibire, kur ji patį tas kančias pakėlė, tai šis naujasis veikalas yra apie tremtinius, daugiausia iš Deltuvos apylinkių išvežtus į tolimą Igaros tremtį. Knygoje suminiama daug mirusių ar dar ir gyvų išlikusių pavardžių.

Autorei labai vykusiai pasisekė perteikti gyvus pasakojimus dvilika metų toje tremtyje išbuvusios Onos Tamošiūnaitės, kurią pavyko Amerikoje apsigyvenusiems broliams išplėsti iš okupanto tremties. Daug lėmė tai, kad mergaitė, dėl stuburo sužalojimų tapusi invalide, nebėbuvo reikiama naudanga vergiškos prievartos darbams.

Kaip autorė antrinėje antraštėje pažymi — čia dokumentinis reportažas. Nuo tikrovės perteikti autorė stengiasi nenukrypti. Rašo gyvai, vaizdžiai, ką lietuvių išgyveno, kai buvo vykdomi antrieji Baisiosios gegužės tremimai 1948 m. gegužės 22 ir 23 d. Tada irgi buvo masinės deportacijos, kaip ir 1941 m. birželio mėnesį.

Knyga skaitoma lengvai, kaip nuotykių romanas, tik žiaurių, kruvinių tremties nuotykių. Skaitant, kaip ekrane bėga per akis vaizdai, kaip sugrūsti į vagonus, išalkę lietuvių, negaudami reikiamo maisto, neturėdami būtiniausių higienos sąlygų, buvo vežami per tolimus Sibiro plotus, iš vagonų išmetant mirusius... Pakeliui jie matė anksčiau vežusius tremtinius traukinių susidūrimą, kur žuvusių lavonus komunistai krovė į krūvas ant pylimo ir degino, apipylę benzinu. Likusieji sužeisti tremtiniai buvo laikomi užrakinti vagonuose. Kai tremtinių ešalona, kuriame buvo vežama ir Tamošiūnų šeima, privėžė prie Jėnisiaus upės, iškravė ant kranto ir paliko saugomus kareivių su šulimis. Vėliau sugrūdę jų gal tikrąjį, kaip gabeną Jėnisiaus upę, neduodami nei sriubos, nei kitokio maisto. Po šešių kelių dienų jų laivas sustojo prie Igaros, už 3000 kilometrų nuo Kras-

nojarsko. Atplaukė dar trys laivai, pilni lietuvių tremtinių. Iš viso ten suvežė apie 4000 lietuvių į šiaurinio asigalio sritis, kur žiemą saulė nepasirodo, o vasarą — nenusileidžia, kur žemė pasilieka žiemą vasarą ledan išlūsti, vasarą tik per pėdą atšildoma.

Į kiekvieno barako kambarį sugrūdę po šešias — septynias šeimas. Pro barako plyšius žiemą švilpė šalti vėjai. Girdėjosi žmonių verksmas, dejonės. Dirbti varė po 12 valandų paroje. Uždarbis toks, kad galėjo per dieną nusipirkti pusantro svaro duonos. Negalintieji dirbti pardavinėjo iš namų atsivežtus daiktus, kol dar kas jų turėjo. Iš bado lietuvių eidavo į tundras ir parinkę samanų iš jų virė sriubą. Žiemą dėl speigų ragai sustingę kailiniai ir kailiošiai sulūžta, sutrupa. Viduržiemi būna net 70 laipsnių šalčio (C). Barakuose palietas ant grindų vanduo sušaldavo į ledą. Vasarą tremtinius graužė speciaiai muselį.

Nepakeliamų sąlygų išvarginti, lietuvių ėmė gausiai mirti, pirma senukai ir vaikai. „Barakuose gyvenimas buvo nepakenčiamas. Visur dulkės, parazitai, smarvė, li-gonių ir mirstančių aimanos“. Iš Kazakstano atėjo žinios, kad ten viename darbo lageryje iš 120 kalinių teliko tik penki.

Šitoks šiurpus lietuvių tremtinių kankinimas tęsėsi iki mirė Stalinas, iki buvo paskelbta amnestija.

Elenos Juciūtės dokumentinis veikalas apie Igaros nublokštus lietuvių tremtinius, kur jie net sudarė lietuvių Naujamiestį, svarbus įnašas mūsų tautostreminio istorijai pavaizduoti, okupantų bolševikų vykdytam lietuvių tautos genocidui užprotokoluoti, išsivijai, ypač mūsų jaunajai kartai, painformuoti, ką gali padaryti žmogus, kai komunizmo sistema paverčia jį negailestingu žvėrimi.

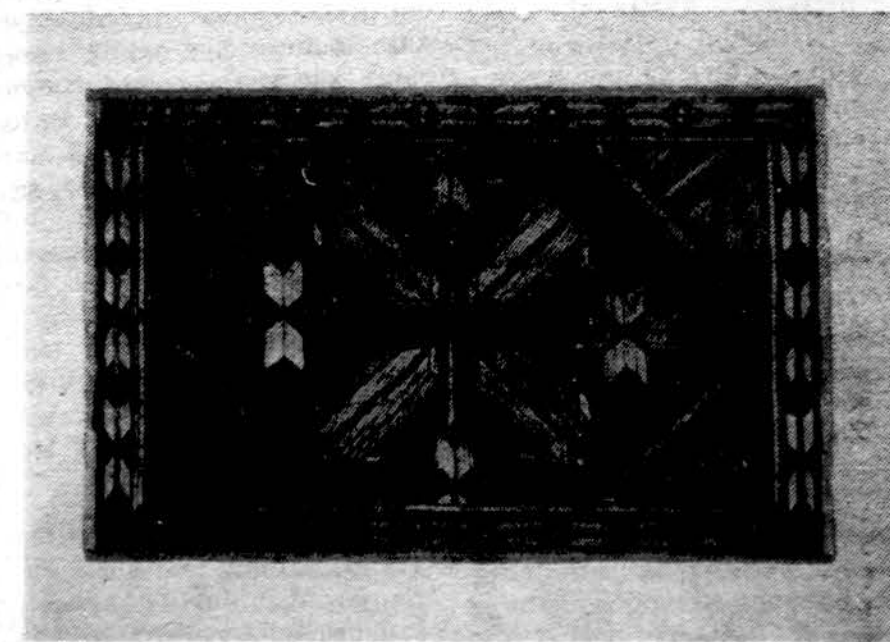
Knygai daug autentiškumo ir vaizdumo teikia gausios Sibiro išvežtų lietuvių nuotraukos. Pildėtos ir žemėlapis prievartos darbų stovyklų deportuotiems Sovietų Sąjungoje Stalinio valdymo metu.

Knygoje pasilikusi viena kita korektūros klaida, bet jos negausios. Leidinys visiems labai rekomenduotinas.

Juozas Prunskis

• *Aktraičiai* nr. 9 (1983 spalio). Mėnesinis laikraštis, leidžiamas Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redakcija: D. Bielskis, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, T. Venclova, H. Žemelis. Spaudos grafika — A. Kurauskas. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 1 dol.

• *Skautų aidas* nr. 8 (1983 spalio). Mėnesinis jaunimo žurnalas, leidžiamas Lietuvių Skautų sąjungos. Redaguoja Antanas Saulaitis, S.J. Administruoja Malvina Jonikienė, 6346 S. Washenaw Ave., Chicago, IL 60629. Prenumerata metams — 5 dol.

Šiaudų montžas iš Elenos Juciūtės rinkinio, sukurtas Sibiro kalinio. Nuotrauka Vinco Stoko. Akademinio Skautų sąjūdžio Vydūno Jaunimo Fondo išleista kalėdinė kortelė.

Kalėdų švenčių ir Naujų metų proga JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba sveikina rašytojus, visų sričių menininkus, teatro, žurnalisto, spaudos darbuotojus ir visus kultūrinių pastangų rėmėjus, linkėdama tyro šventiško džiaugsmo, šilumos ir meilės bendroje lietuviškos kultūros kūrėjų šeimoje.

JAV LB Kultūros taryba

Paulius Augius (1908-1960) Iš atlaidų (medžio raiziny) Prieš 23 metus gruodžio 7 dieną Chicagoje mirė dailininkas Paulius Augius.

Popietė su Lietuvos karaimų mokslininku Simonu Šišmanu

ALBERTAS GERUTIS

Vieną dieną paskambino man Simonas Šišmanas, Lietuvos karaimų mokslininkas, nuolat gyvenantis Paryžiuje, ir pasisakė, jog esąs kelioms dienoms atvažiuojantis į Šveicariją, Lausanne miestą. Kai susitikimai su šiuo išmūioju mūsų bendros tėvynės mokslo vyrų man visada suteikia dvasinį pasitenkinimą, pasiūliau pasimatyti. Taip Šišmanas atsirado sostinėje Berne, kur praleidome drauge visą popietę.

Kas yra Simonas Šišmanas? Kas turi *Lietuvių enciklopediją*, gali surasti apie jį Broniaus Kviklio parašytus duomenis 30-tajame tome. Ten pasakytą, kad Šišmanas gimė 1909 metais, Vilniuje 1928 m. gavo brandos atestatą, o 1933 m. baigė chemijos mokslus Vilniaus universitete. Taigi kone visą išsimokslinimo kelią išėjo Vilniuje lenkų okupacijos metu. Enciklopedijoje dar pasakytą, kad Simonas Šišmanas gimė Simferopolyje, Krimė. Kas bent kiek yra susipažinęs su karaimų istorija, žino, kad negausios karaimų tautos gyvenime jos bendruomenė Juodosios jūros pakrantėje vaidino didelį vaidmenį.

Su Simonu Šišmanu susitikinėti nebuvo pirmą kartą. Šio pasimatymo proga norėjau, tarp kita, tiksliau išsiaiškinti apie jo kilmę: ar jo šeima pareina iš Krimo, ar iš Lietuvos karaimų? Pasiūkiau, kad Šišmano tėvo šeima nuo neatmenamų laikų gyveno Lietuvoje, o motina priklausė Krimo karaimų šakai. Kai motina laukė kūdikio, ji panoro pagimdyti pirmagimį pas savo tėvus, gyvenusius Krimė. Taip Simonas išvydo šį pasaulį prie Juodosios jūros. Netrukus motina vėl sugrįžo į Lietuvą. Tik kilus pirmajam pasauliniam karui šeima nusidangino į Krimą, iš kur 1922 metais sugrįžo į Vilnių, — jau

Karaimės moterys Trakuose.

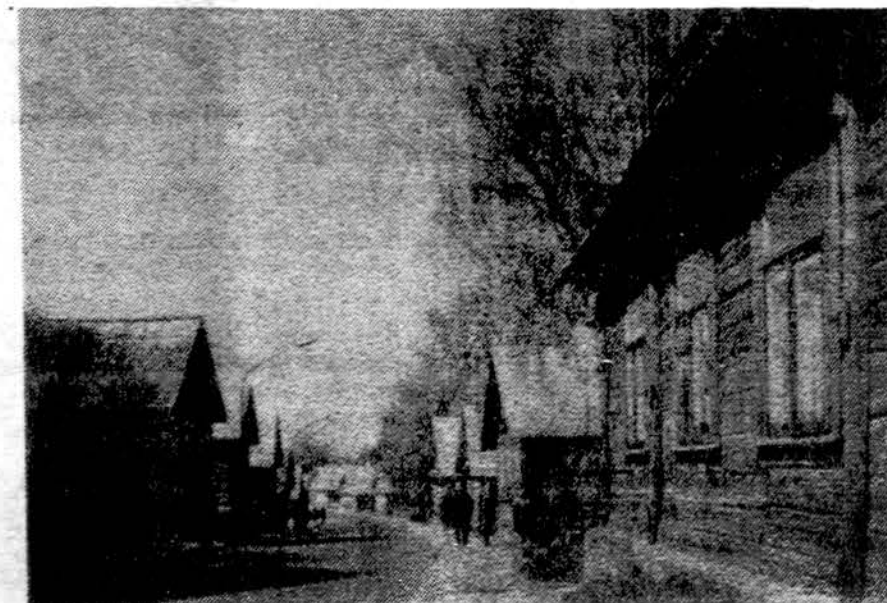
po želigovskiadės.

Šišmanų šeimoje pasiliko gyvos karaimų tradicijos. Todėl nenuostabu, kad jaunas Simonas, dar būdamas gimnazistu, susidomėjo savo, su Lietuva susijusios, giminės praeitimi. Kaip Šišmanas nūman prisipažino, jame, nors subrendusiam Vilniuje lenkų valdymo laikais, neužgeso šeimos iš senų laikų rusenios simpatijos Lietuvai. Jis pats tai aiškina tam tikru atavizmu. Kai sostinė 1939 m. rudenį atiteko Lietuvai, jis tuojau pat šokosi mokytis lietuvių kalbos. Šišmanas, be abejo, turi iškilų gabumų kalboms. Jis jų moka gerą tuziną. Kai jis 1939-40 m. žiemą važiuo pirmą kartą į Kauną, kur tarėsi su profesorium Antanu Purėnu dėl lenkų laikais pradėtojo asistentų darbo universitete, jis — kaip man pabrėžė su tam tikru pasididžiavimu — jau kalbėjęs lietuviškai.

Apie Šišmano tiesiog fenomenalinę atmintį galima spręsti ir iš to, kad dar šiandien, po daugiau kaip 40 metų, jis kalba (ir rašo) lietuviškai. Nors jam tiktai retai tenka išgirsti lietuvių kalbą, bet kai susitinkame, kalbame tik lietuviškai. O juk jis tą kalbą išmoko jau suaugęs žmogus ir tik kelis metus gyveno aplinkoje, kur lietuvių kalba vėl pradėjo įsigalėti. Tokių žmonių, kaip Simonas Šišmanas, reikiama prisirišimas prie mūsų kalbos ypač įsidėmėtinas!

Karo įvykiams užgriuvus Lietuvą, Šišmanas pasitraukė į Vakarų ir nuo 1949 m. apsigyveno Paryžiuje. Nuo tada karaimų istorijos studijos jam pasidarė pagrindiniu gyvenimo uždaviniu. Šišmanas pakartotinai lankėsi Artimųjų Rytų valstybėse, gilinosi į tos srities valstybės išsisklaidusių karaimų bendruomenių praeitį, susipažino su

ten sukauptais karaimų istorijos šaltiniais. Nestebėtina, kad Šišmano skelbiamų gausių raštų šaltinių sąrašuose figūruoja nuorodos taip pat įvairiomis orientalinėmis kalbomis, — jau nekalbant apie leidinius senovės graikų, lotynų ir hebrajų kalbomis.

Karaimų gatvė Trakuose, viena seniausių visame mieste.

Šišmanas savo išsimokslinimu bei darbais tarytum apjungia Europą su Artimaisiais Rytai. Jo susidomėjimas karaimų tautos praeitimi apima kelių tūkstančių metų laikotarpį.

Bet, nepaisydamas tokio plataus interesų diapazono, Šišmanas vis dėlto didžiausią dėmesį skiria ne kam kitam, kaip Rytų Europai. Kaip jis pats ne kartą išsireiškė (ne tik pokalbiuose, bet ir raštuose), jam artimiausias širdžiai yra karaimų likimas Lietuvoje, — ne tik etnografinėje, bet ir istorinėje Lietuvoje, kurios ribos siekė Juodąją jūrą ir kuri šimtmečiais buvo įvairiais saitais susijusi su Lenkija. Tame didžiulame plote aptinkame kaip tik gausesnes karaimų bendruomenes. Šišmanas tas bendruomenes geriausiai pažįsta iš savo ilgus metus trukusių studijų, daugelį jų jis pats aplankė, pagaliau jis pats buvo Lietuvos karaimų bendruomenės narys, pats žymia dalimi išgyveno jos gyvenimą, patyrė jos likimą. Tuo atžvilgiu jis yra vienkartinė asmenybė, sugebanti sukaupyti žinių bei patirties lobyną išreikšti moksliškai žodžiu ir raštu.

Lietuvių Enciklopedijos 30-tajame tome, išleistame 1964 metais, taigi beveik prieš 20 metų, Bronius Kviklys suminėjo Simono Šišmano devynis paskelbtus raštus.

Zbigniew Herbert

Rugsėjo 17

Mano beginklė šalis įsileis tave užpuolėjų takelis kuriuo Jasiukas ir Marytė ėjo mokyklon neprasizios bedugne

Per tingios upės nesirengia tvinti kalnuose miegantys riteriai tebemiegos ir jūs nekviestieji svečiai lengvai išgyuosit

Bet žemės sūnūs susiburs naktį pokštininkai carbonari laisvės sąmokslininkai nuvalys senoviškus ginklus prisieks dvispalviu paukščiu

Ir tada kaip visad — žaros sprogamai berniukai vaikiški bemiegiai vadai pralaimėjimo kupinos kuprinėlės paraudę garbės laukai vis giliau žinome — mes vieni

Mano beginklė šalis įsileis tave užpuolėjų ir tau duos žemės lopą — gluosniu — ir taiką idant po mūsų ateisiantieji vėliai išmokyti sunkiausiai meną — nuodėmių atleidimą

(Vertė A. L.)

Zbigniew Herbert, vienas žymiausių lenkų poetų, parašė šį eilėraštį 1981 m. rudenį. 1981 metų rugsėjo mėnesio 17 dieną Maskva pareikalavo, kad Varšuva sustabdytų augantį „antisovietizmą“. Herberto poezijos rinktinė yra išleista ir anglų kalba (*Selected Poems of Zbigniew Herbert*, vertė John Carpenter ir Bogdan Carpenter, Oxford University Press, 1977).

Nuo to laiko Šišmanas dar įvairiomis kalbomis parašė gausybę ilgesnių ar trumpesnių darbų. Jeigu ligšioliniai raštai gvildeno atskiras sritis iš karaimų gyvenimo, tai 1980 metais viena šveicarų leidykla (*L'Age d'Homme*) Lausanne mieste išleido visuotinę studiją *Le Karaimisme* pavadinimu. Antraštelėje dar patikslinta „Ses doctrines et son histoire“ (Karizmas. Jo doktrina istorijoje). Tai 247 puslapių mokslinė studija, imponuojanti kiekvienam skaitytojui, kuris domisi šia tema.

Paryžiuje gyvenantis grafikas Žibuntas Mikšys dar 1980 m. spalio 25 d. *Draugo* numerį išsamiai aptarė knygą, todėl prie jos ilgiau nesustosiu. Tępastebėsiu, kad tai mokslinės vertės veikalas,

aptariantis, kaip nurodyta lotynų kalba knygos pradžioje, — „studia de doctrina, historia, lingua et ethnographia karaeorum compendens“ — karaimų doktriną, istoriją, kalbą ir etnografiją. Veikalas liudija autoriaus mokslinį vispusiškumą, universalumą.

Knygoje nemaža puslapių skirta karaimams Lietuvoje, Gudijoje, Lenkijoje, Ukrainoje, Krimė, Čekijoje, Vengrijoje ir kituose Centro bei Rytų Europos kraštuose.

Mus, be abejo, daugiausia domina tos knygos vietos, kur aptariamas karaimų gyvenimas istorinėje Lietuvoje, ypač tuose plotuose, kurie priklauso lietuvių tautos gyvenamų plotų branduliui. (Nukelta į 4 psl.)

J. Savasis

Solistė iš Paryžiaus

Turbūt pats nelabasis sugundė mane tada ruošti tą koncertą. Bet greičiau tai buvo mano, jauno žmogaus puikybė — noras kitiems pasirodyti, ką aš galiu ir sugebu. O buvo taip.

Gavęs Švietimo ministerijos stipendiją, studijavau Paryžiuje prancūzų kalbą ir literatūrą. Vienoje iš tų kavinių, kurios spiečiasi aplink Montmartre baziliką, kur renkasi vykę ir nevykę poetai, rašytojai, artistai, dailininkai ir daugiausia užsieniečiai studentai, kažkas mane supažindino su jauna prancūzaitė, kurią man pristatė, kaip kylančią žvaigždę dainos meno horizonte. Susipažinome, pasisakėme vardus. Ji Genevieve. Ją tuojau pakrikštijau lietuviška Genovaite, o ji mane — Joną — emė vadinti Jeanu. Teiravosi, iš kurio krašto, ką studijuojau. Tuoj pastebėjau, kad mergaitė ne pliuskė, nesimeta į kvailą flirtą. Pokalbis tuoj pasidarė atviras, nuoširdus. Sutarėme kita kartą vėl susitikti toje pačioje kavinėje. Žodžiu, užsimezgė pažintis.

Kitą kartą jai papasakojau apie savo tėvynę Lietuvą, kurios ji žinojo tik vardą: Lithuanie. Trumpai jai papasakojau Lietuvos istoriją nuo karaliaus Mindaugo laikų, kaip Lietuva išaugo į didžiausią Europos valstybę nuo Baltijos iki Juodųjų jūrų, kovas su germanais kryžiuočiais ir rusais, apie Lietuvos mažėjimą, teritorijos atplėšimus, okupacijas, nepriklausomybės netekimą, atgavimą, bet jau mažoje teritorijoje, netgi be sostinės Vilniaus, kurį kaimynai lenkai klasta užgrobė. Trumpai papasakojau apie Lietuvos pažangą po pirmojo pasaulinio karo, atstatymą karo griuvėsių. Genovaitė klausėsi atsidėjus. Jai viskas tas buvo negirdėta, nauja.

Kai vėl susitikome, Genovaitė, matyt pasisikaučiusi apie Lietuvą kurioje nors enciklopedijoje ar geografinio vadovėlyje, pati emė man pasakoti apie Lietuvą. Esą tai labai įdomus kraštas, neturįs kalnų, nė

didelių miestų, apaugęs amžinai žaliuojančiais miškais, kuriuos skrodžia tykiai tekančios upės, puošia mėlynai ežerai. Gyventojai žemdirbiai esą ramūs, darbštūs, labai vaistingi ir pan. Žodžiu — romantiškas kraštas. Neaiškinau nieko, nenorėdamas sugadinti jos susidaryto romantiško vaizdo apie Lietuvą.

Kituose susitikimuose ir pokalbiuose Genovaitė pasipasakojė apie save. Gimusi gausioje darbininkų šeimoje, iš mažens linkusi į muziką ir dainą, vargais negalais baigusi muzikos ir dainavimo mokyklą, dabar dainuojanti Paryžiaus priemiesčių scenose ir savo kukliu uždabiu remianti savo šeimą. Svajojanti patekti į žymesnius Paryžiaus teatrus, bet tam reikia turėti aukštų pažinčių, globėjų, mecenatų, o tokių ji neturinti. Norėtų išvažiuoti su koncertais kur nors į provinciją, kitus Prancūzijos miestus, bet ir čia reikia kas ją rekomenduotų, tokius koncertus ruošti, o ir tokių neatsiranda. Beklausant tos istorijos, man pagailo Genovaitės, kad jos svajonės lieka tik svajonėmis. Raminau ją, kad dar esanti jauna, kad ateis ir jos laikas prasiveržti į svajojamą pasaulį.

Kartą ji įteikė man pakvietimą į jos koncertą viename teatre. Tame koncerte sėdėjau pirmoje eilėje ir galėjau gerai stebėti Genovaitę scenoje. Kuklus apdaras, scenoje laikysena be priekaištų, balsas nestiprus, bet gerai apvaldytas, išlavintas. Dainavo daugiausia prancūzų harmonizuotas liaudies dainas. Publika, kurios buvo pilna teatro salė, jos dainavimą sutiko šiltai, po kiekvienos dainos smarkiai plojo, prašė kartoti. Pastebėjau, kad tai buvo paprasti eiliniai darbo žmonės. Jų skoniui Genovaitės koncertas turėjo patikti.

Koncertui pasibaigus, nuskubėjau už scenos, pasveikinau Genovaitę ir įteikiau jai gėlių puokštę. Susijaudino iki ašarų.

Nustebau, kad padėkoti, pasveikinti atėjo tik teatro direktorius. Matyt, Genovaitė čia neturėjo nei gerbėjų, nei artimesnių pažįstamų.

Laikas bėgo, artėjo mano egzaminai ir studijų pabaiga. Kai Genovaitei pasakiau, kad netrukus teks Paryžių palikti, ji nusiminė ir apgailestavo, jog nutrūks mūsų jai taip mieli susitikimai. Bet dar buvo laiko, ir su Genovaite susitikau dar ne kartą. Šiuose susitikimuose ji nedrąsiai užsiminė ir emė siūlytis atvykti į Lietuvą su koncertu. Aš emiau jai aiškinti, kad Kauno operos ir teatro rūmai užimti visiems metams ir jos koncertas Kaune neįmanomas. Tada Genovaitė emė dėsytį, kad jai nesvarbu, kur būtų jos koncertas. Gana, kad Lietuvoje, bet kur. Toks jos nusistatymas mane sudomino. O gal? Išvažiuodamas iš Paryžiaus ir atsisveikindamas su Genovaite, jai pažadėjau grįžęs patyrinti jos koncerto galimybes Lietuvoje. Pasikeitėme adresais ir pažadėjau jai parašyti.

Grįžęs į Lietuvą tuojau gavau paskyrimą — N apskrities miesto gimnazijoje prancūzų kalbos mokytojo vietą. Gimnazija nauja, neseniai statyta, turi erdvią salę. Pagalvojau: čia būtų galima suruošti Genovaitės dainų koncertą. Užsiminiau tai gimnazijos direktoriui ir kai kuriems kolegoms mokytojams. Visi entuziastingai mano užmojų pritarė. Juk tai būsimanti sensacija: mūsų mieste solistės iš Paryžiaus koncertas! Tuojau parašiau Genovaitei, kuri labai apsidžiaugusi parašė, kad ji už koncertą nieko nereikalaujanti. Pakaks, jei bus jai apmokėtos kelionės išlaidos.

Dėl muzikinės solistės palydos, gimnazijos muzikos mokytojas sutiko būti akompanuotoju pianinu. Genovaitė iš anksto atsiuntė savo repertuaro gaidas, kad muzikas gerai susipažintų, kas jam reikės skambinti.

Iš gimnazijos mokytojų sudariau koncertui ruošti komitetą. Pasidalijome pareigomis ir visų rimtumu emėme ruošti tą nepaprastą koncertą. Nutarėme koncertą laiką: pavasarį, vieną sekmadienį prieš mokslo metų pabaigą. Dėl publikos

neturėjome jokių abejonių. Paskelbėme mūsų koncertą spaudoje, atspausdinome skelbimus, juos išlipinome ne tik mūsų mieste, bet ir apylinkės bažnytkaimiuose. Nustatėme biiletų kainą, nutarėme į koncertą leisti tik VII ir VIII klases mokinius.

Kai jau viskas buvo suplanuota, nustatyta, ir Genovaitei pranešta, ji pareiškė dar vieną norą: po koncerto susipažinti su Lietuvos meno atstovais, su jais pasikalbėti apie Lietuvos meno šakas, kryptis ir pan. Pagalvojau, kad toks jos noras bus nesunkiai patenkinti. Po koncerto, grįžęs į Kauną, suruošiu jos išleistuves — vakarienę ir pakviesiu keletą meno atstovų. Suprantama, kad nekvisio tokio Putino, arba Sruogos, arba Kipro Petrausko. Bet turėjau keletą iš studentavimo laikų pažįstamų draugų, kurie jau besireiškė savo poezija, raštais, studijavo meną, dalyvavo operos chore, vaidino mažesnes roles teatre. Iš anksto juos susigaudžiau ir pakviečiau į tą susitikimą su soliste iš Paryžiaus. Žadėjo dalyvauti, tik prašė prieš pat susitikimą dar kartą jiems priminti.

Kai liko tik savaitė prieš koncertą, pradėjau gaudyti numatytus meno atstovus. Neįsivaizduojate, koks buvo mano nusivylimas, kai tie, vienas po kito atsiskaitė: vienas jau bus tada išvažiuojęs į Palangą atostogų, kitas — žmona tuo metu laukia kūdikio, tad negalys jos vienos palikti, kito žmona pranešė, kad vyras išvykęs į provinciją medžioti ir grįšias tik po poros savaitių, dar kitas, kad jo vaikas serga difteritu ir pats, gydytojo patartas, neturi niekur iš namų išeiti ilgesnį laiką, vienas pasisakė sergąs influenza ir reikės dar porą savaitių gydytis namie. O poros iš viso nepavyko surasti, nė sužinoti, kur jie yra. Žodžiu — kaip Evangelijoje: daug pakviestų, bet maža išrinkta, o čia nė vieno išrinkto.

Kritau į desperaciją. Nuvykau į viešbutį, kur turėjo apsigosti Genovaitė ir buvo užsakyta vakarienė, pranešti, kad vakarienė atšaukiama ir atvirai išdėčiau viešbutio direktoriui priežastį.

— Nenusimink, jis man sako. — Nėra

padėties be išeities. Aš parinksiu kelis puikius viešbučio patarnautojus, tu juos pakankamai pamokysi ir jie gerai suvaidins meno atstovus.

Griebiausi šio pasiūlymo, lyg skęstantis šiaud. Viešbutio direktorius juos sušaukė ir man pristatė. Vyrai žaliukai, vieni šviesiaplaukiai, kiti jau puspliekiai, vienas net barzdotas ilgais plaukais. Direktoriaus jiems paaiškino, koks reikalas, ir pavedė man juos tinkamai instruktuoti. Jie tuoj pasisūlė vakarienei apsirengti smokiniais ar frakais su baltomis krūtinėmis, bet šio pasiūlymo atsisakė: bus per daug formalu ir gali viešniai kristi į akis. Jie atėis apsirengę paprastai, įvairiai, kaip ne vieno sukirpimo vyrai. Padalijau jiems roles: tu būsi dailininkas, tu artistas, tu rašytojas, o ilgaplaukis su barzda bus poetas. Kadangi nė vienas nemokėjo prancūziškai, aš būsiu jų vertėju. Jie turėjo mažiaus plepėti, daugiau viešnią klausinėti apie Prancūzijos meną, apie Paryžių, ir, tik viešniai klausus, atsakinėti. Primokiau ir prigrasinau niekam apie tą „meno vaidybą“ nepasakoti. Už gerai atliktą vaidinimą dar gausią viršvalandžių atlyginimą.

Kaip buvo sutarta, Genovaitė atvyko traukiniu šeštadienio rytą. Pasamdęs porai dienų taksį, sutikau ją geležinkelio stotyje, nuvežiau į viešbutį, o jai kiek pailsėjus ir susitvarkius, išvažiavome lankyti Kauno ir jo apylinkių. Kaune parodžiau jai žymesnes bažnyčias, Karo muziejų, Čiurlionio galeriją, žymesnius valstybinius pastatus. Po pietų išvykome į Kauno apylinkes. Aplankėme Mickevičiaus parką, Panemunės mišką, Kulautuvą, Raudondvarį. Genovaitė viskuo domėjosi, žavėjosi ir man kartojau, kad tai, ką mato, viršija jos įsivaizduotą Lietuvos grožį.

Sekmadienį — koncerto dieną — parsivežiau Genovaitę į N miestą koncertui. Koncertas įvyko 14-tą valandą. Publikos iš anksto prisirinko tiek, kad netilpo erdvioje salėje. Daug liko stovėti koridoriuje prie atvirų durų, o kiti susispietė prie koncerto salės langų. Genovaitė, išėjusi į sceną, publika sutiko karštiais plojimais. Bet po (Nukelta į 4 psl.)

Popietė su Simonu Šišmanu

(Atkelta iš 3 psl.)

Skaitytojas apie tai iš knygos patiria reikšmingų faktų, rodančių, kaip seniai užsimezgę ryšiai tarp susikūrusios Lietuvos Didžiosios kunigaikštijos ir karaimų. Autorius įrodo plačiai pasklidusios nuomonės klaidingumą, kad Didysis kunigaikštis Vytautas buvęs pirmasis, atsikvietęs ir įkurdinęs karaimus Lietuvoje. Dar prieš jį buvę karaimų bendruomenių Lietuvoje, bet Vytautas buvęs tas, kuris planingai keldinęs karaimus, ypač kaip patikimus miestų (pilių) sargybinius. Jis 1398 m. pakvietęs kelis šimtus karaimų šeimų į Trakus, taip pat Vytautas buvęs tas, kuris suteikęs teisinį statusą visoms karaimų bendruomenėms Lietuvoje, be to, jis laikomas Trakų karaimų bendruomenės įkūrėju. Dar šiandien karaimai, anot Šišmano, su pagarba mini Vytauto vardą ir, pagal rytietiški protai, palydi jo vardo paminėjimą pagarbia formule: „Tebūnie taika su juo!“

Šišmano knygoje aptinkame daug puslapių, kuriuose aprašomas karaimų gyvenimas ir likimas iki pat dabartinį laikų sovietiniame režime. Įdėta taip pat nemaža žemėlapių tipo braižinių su Lietuvos vietovėmis, kur gyvavo ar ir tebegyvoja karaimų bendruomenės, paskelbta graviūru, vaizduojančių Trakus, ir t.t.

Nors tiksliai ryšium su karaimais, bet Šišmano knyga pateikia skaitytojams nemažą žinių apie Lietuvą ir lietuvių tautą. Veikalas įstato į įvykių raidos rėmus Rytų ir Centro Europos istorijos vyksmą. Visa tai sudaro vertingą įnašą į Lietuvos valstybės bei lietuvių tautos pažinimą, tatau ne šiaip sau atsistatinti skaitytojų sluoksniuose, bet suinteresuotiems intelektualams. Knyga išleista Šveicarijoje prancūzų kalba, o jos autorius yra asmuo, pripažintas dideliu autoritetu jo nagrinėjamos temos srityje. Kai kalbėjau su Simonu

Šišmanu, jis pasakojo, kad jo knyga išversta į vokiečių kalbą ir netrukus busianti išleista.

S. Šišmanas kviečiamas į įvairius mokslinius kongresus, kur skaito paskaitas apie karaimus. Jo nuomonės bei patarimų teiraujasi pasižymėję mokslininkai, besidomį ypač Artimųjų Rytų tautomis. Ir šį kartą būdamas Šveicarijoje, jis aplankė Fribourgo universiteto profesorius (buvusių rektorius) domininkoną Dominique Barthélemy, žinomą Sv. Rašto egzegtą. Profesorius domisi senais karaimų autoriais ir jų biblijos komentais.

Iš pasikalbėjimo su S. Šišmanu sužinojau, kad jis mielai imtųsi įgyvendinti jau jo seniai puoselėtą sumanymą — parašyti specialų veikalą apie Lietuvos karaimus. Pareizant nuo to, kam veikalas būtų skiriamas, pradinis tekstas galėtų būti parašytas svetima kalba, pvz., prancūzų. Nors toks veikalas gausiai ir nepapildytų, bet galime būti tikri, kad tam tikri intelektualų sluoksniai jį palankiai sutiktų.

Pats Šišmanas daro nepaprastai kuklaus žmogaus įspūdį. Tai tipingas mokslininkas, tarytum gyvenantis savo interesų uždare pasaulyje. Esu įsitikinęs, kad šio žymaus mokslininko sumanymą parašyti atskirą veikalą

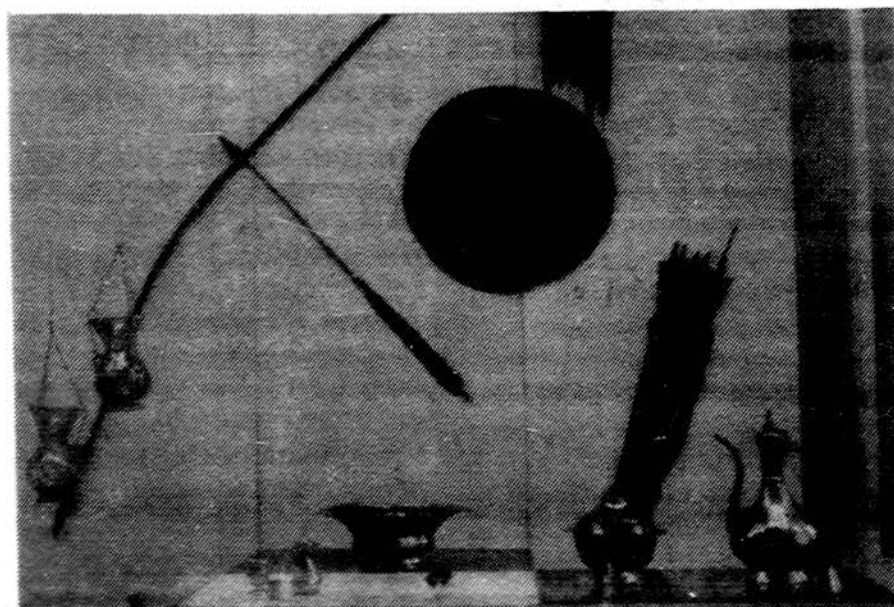
Ne mūsų publikai?

Nuomonės ir pastabos

Apie Bachą ir radijo valandėles

Perskačiau Emilijos Sakadolskienės *Draugo* kultūrinio priedo (1983 m. lapkričio mėn. 19 d.) „Kertinė parastė“ apie mūsų tautiečių kultūrinį atsilikimą ir praverkau dramblio asaromis, nes tarp kitų atsilikusiųjų buvau užpulta ir aš. Mat, esu Kalifornijos radijo valandėlių pirmininke, o užpultas buvo lietuviškų radijo programų skonis ir

apie Lietuvos karaimus turėtų paremti mūsų institucijos, skirstančios lėšas mokslo bei kultūros reikalams. Kitas Simonas Šišmanas atsirado — jeigu iš viso taip atsitiks — ne taip greit... (Berne, Šveicarija)

Karaimų muziejuje, Trakuose.

lygis aplamai, tai ir mes buvome drauge su visomis visų kraštų radijo valandėlių amėtyti akmenimis už tokį žiaurų kultūrinį atsilikimą. Meldžiu, leiskite atverti širdį...

Cituojau: „...katarsinis išeiškos sielvarto perkėlimas į meną tegali mus kultūriškai žlugdyti, o ne kelti... svarbus šitokio skonio ugdytojas yra mūsų radijo valandėlės“. Čia norisi straipsnio autorės paklausti, su kiek ir kokių vietovių valandėlėmis ji yra susipažinusi, kiek išmano apie tų vietovių sąlygas, jei svaizdos tokiomis bendrybėmis. Todėl leiskite pasipažinti apie Kalifornijos Radijo klubą, kuriame dirbu vos trėti metai, bet galu jau daug pasakyti apie šio darbo teoriją ir praktiką. „Mūsų publikai dažnai sunku įprsti net Bachą ar Mozartą“, sako E.S. Teisvė. Mes turime 29 minutes į savaitę prabilti į saviškius šeštadienio pietų metu. Mes neturime vietinio laikraščio, gyvename toli vieni nuo kitų. Savo klube, kuriam priklauso 213 žmonių, dauguma įmoka 5 dolerius nario mokestį ir metus. Tai užtektų maždaug penkioms programoms. Kas mūsų klausosi, mus remia ir mūsų programų laukia? Jaunimas? Publika, kuri ilgisi Bacho? Nejuokaukime. Tik kai lieka užpakalyje mokslo, išikūrimo ir jaunų šeimų rūpesčių metai, kai prailgsta dažnai vieniši ir kartais ligoti vakarai, žmogus pasiilgsti savų žodžių, žinių ir melodijų. Atsiūnia našlė 50 dolerių, kad paminėtume jos amžinatilsi

atminimą ir užprašo „Kur bakū žė samanota“. Švenčiam klubo narių gimtadienius ir už sveikinimą dėkingi tautiečiai ištiesia mums taip reikalingą dolerį. Mozartas? Didelė dalis žino, kur ji rasti ir lanko gerus koncertus, tą galimybę, ačiū Dieviui, mūsų kolonija turi. Pas per radiją minimos tautos šventės, skelbiami minėjimai, ruošiamos paskaitėlės, kultūrinės akimirkos, kuriose pasireiškia ir aktoriai, ir dainininkai, ir mokslininkai. Taip, mes žinome ir girdėjome Vytautą Kernagį, klausomės sutartinę. Ne, mes negrojamės autorės minimų „nūdienos kompozitorių“, nes be *Gimtojo Krašto* net nežinome, kur tokių rekordavimų galėtume gauti. Turim 5 redaktorius, kurie paeiliui

Alban Urbanas — antikinės filosofijos mokslininkas

Prieš keletą metų kartą nuo karto spaudoje pasirodydavo žinių ir aprašymų apie prancūzų filosofijos sluoksniuose išskylančias naujas sroves ir naujus filosofus. Kuria kryptimi nueis ir kas dominuos prancūzų filosofijoje, tuo tarpu neaišku. Viena betgi yra aišku, kad per pastarąjį dešimtmetį prancūzų intelektualai nusiuko nuo marksizmo. Anot Besancon, dabar neliko žinomu vardu prancūzų intelektualo, kuris pripažintų tebesą marksistų.

Prie tokio pasikeitimo privedė Lenkijos ir Afganistano įvykiai, Aleksandras Solženyčinas ir neseniai miręs filosofas ir lietuvių draugas Raymond Aron. Solženyčinas daugiausia prisidėjo atidengti tikrąjį marksizmo veidą, o Aron buvo efektingiausias marksizmo kritikas. Marksizmas jis pavadino intelektualų opiumu.

Domėdamasis tom naujom apraishom prancūzų filosofijoje ir norėdamas ką nors daugiau patirti, kartą užklausiau Baltimorėn atostogų sugrįžusį Paryžiaus Sorbonos studentą Alban Urbaną, apie dabartinę prancūzų filosofiją ir tuos naujuosius filosofus. Jis, šį tą papasakojęs, dar pažadėjo atsiųsti apžvalginę literatūrą.

Po kurio laiko gavau puikią prancūzų filosofijos 20 metų apžvalgą, apimančią 1955-1977 metų laikotarpį, pavadintą *Les dix ans dans la cuisine* (Dievai virtuvėje). Joje panagrinėjami žymiausi to dvidešimtmečio filosofiniai veikalai, socialiniai ir visuomeniniai reiškiniai ir kai kurie filosofai. Šioje knygoje galima užtikti vi-

Dr. Alban Urbanas

sus nuo Sartro iki Arono ir nuo Levino iki Greimo. Pagal tą apžvalgą A. J. Greimas yra vienas trijų žymiausių laikotarpio semiologų. Šia proga verta pažymėti, kad neseniai išėjo antrasis tomas jo veikalo nagrinėjančio semiotikos problemas, pavadintas *Du sens* (Apie prasme).

Per beveik visą paskiausią dešimtmetį Sorbonos universitete filosofiją studijavo baltimorietis A. Urbanas. Jis ten įsigijo diplomą (1975), vėliau licenciatą (1976) ir, po tolimesnio gilinimosi antikinės filosofijos istorijoje, savo studijas užbaigė daktaro laipsniu (1982), parašydamas disertaciją: „La notion d'accident chez Aristote“ (Atsitiktinumo sąvoka pas Aristotelį). Disertacija buvo įvertinta labai gerai su pagyrimu. Dr.

neriasi iš kailio, norėdami idomiau pasirodyti, o sekmadienį prie bažnyčios klausomės komentarų, ką apie mūsų programą žmonės sako.

Nesakau, kad kokybė nesvarbu, bet ar 29 minutės per savaitę yra proga publiką auklėti? Pasikeisdami gauname kitą valstybių programų kasečių, ir gal dalykai nėra taip liūdni, kaip atvaizduota. O kazin ir laisvoje Lietuvoje koks procentas tautiečių klausėsi Bacho?

R. K. Vidžiūnienė

— Redakcija kviečia ir kitus suinteresuotus skaitytojus, o ypač radijo valandėlių darbuotojus pasisakyti Emilijos Sakadolskienės ir R. K. Vidžiūnienės keliamais klausimais.

Urbanas ją ruošė aristotelininko profesorius Pierre Aubenque priežiūroje.

Prieš išvykdamas savo studijoms į Paryžių A. Urbanas buvo pora metų studijavęs University of Maryland (1970-72) ir vienerius metus Catholic University of America Washington (1972-73). Studijavo filosofiją ir prancūzų kalbą.

Pradžios ir vidurinių mokslių A. Urbanas išėjo Baltimorėje. Mokėsi seselių kazimierių vedamoje Sv. Alfonso parapijinėje mokykloje, kurią baigė 1966 m. ir Christian Brothers vedamoje Mt. St. Joe aukštesniojo mokykloje, kurią baigė 1970 m.

Dr. Urbanas šalia anglų ir prancūzų susikalbė ir skaito vokiečių ir lietuvių kalbomis, o filosofijos tekstus skaito dar ir senąją graikų kalbą. Jį domina idejų istorija, kalbos ir kultūrų santykiai. Studijuodamas Paryžiuje, ne kartą yra lankęsis įvairiuose Vakarų Europos kraštuose.

Pragyvenimui Paryžiuje ir studijų reikalams reikėdavo jam susidaryti apmokamų užsiėmimų. Dažniausia tekdavo būti anglų ar prancūzų kalbų mokytoju. Jis yra mokes Paryžiaus amerikiečių akademijoje, anglų kalbos studijų grupėje, Paryžiaus universitete ir keliose tarptautinėse korporacijose. Šių metų pradžioje, sugrįžęs į šį kraštą, pirmiausia ėmė mokyti prancūzų kalbos valstybės tarnautojus CACI kalbų centre.

Savo filosofinę karjerą dr. A. Urbanas pradėjo šį rudenį Georgetown jėzuitų universitete Washington, pakviestas dėstyti du filosofijos įvado kursus. Jis priklauso amerikiečių filosofijos draugijai ir amerikiečių graikų filosofijos draugijai.

Abu dr. Urbano tėvai yra gimę Amerikoje ir abu savo tėvų, dar būdami vaikai, buvo parvežti į Lietuvą. Prieš antrąjį pasaulinį karą abu vėl grįžo į Ameriką ir čia susitiekė sukurė šeimą. Užaugino sūnų ir dukterį. Duktė Diana šiuo metu siekia doktoratą „human development“ srityje.

C. Surdokas

Religingumas yra ramiais metais surinktas kapitalas, kurio nuosimčiai gyvename likimo smūgio dienomis.

J. W. Goethe

Solistė iš Paryžiaus

(Atkelta iš 3 psl.)

kiekvienos dainos (žinoma, prancūziškos), drauge su plojimais, pasigirdo švilpimai, batų kulnėmis grindų daužymas. Mat patriotiškai nusiteikusiai publikai, ypač jaunimui, nepatiko, kad solistė dainuoja ne lietuviškai, o prancūziškai. Pertraukus metu, nubėgęs už scenos viešniai paaiškino, kad pas mus yra toksai paprotys, jog pasitenkinimas, pritarimas yra reikiamas ne tik dainų plojimui, bet ir švilpimais, grindų kojomis daužymais. Gelbėjau nemalonią padėtį.

Koncertui pasibaigus, gimnazijos direktorius laukė prancūzų kalba padėkojo dainininkei už padarytą mūsų miestui garbę, už gražų giedojimą ir pan. Viskas gerai, kas gerai baigiasi, pagalvojau.

Kaip jau buvo iš anksto pramatyta, gimnazijos direktorius pas save paruošė kavutę, kur, be viešnios, dalyvavo koncerto rengimo nariai, apskrities viršininkas, miesto burmistras, policijos vadas. Nuotai-ka buvo jauki, nes dauguma pakviestų dalyvių šiek tiek kalbėjo prancūziškai ir man nereikėjo būti nuolatinio vertėjo. Atrodė, kad Genovaitei tas su miesto įžymybėmis susitikimas patiko.

Bet reikėjo grįžti į Kauną. Man rūpėjo toji vakarienis, susitikimas su „meno pasaulio atstovais“. Kas ten bus? Gali būti nemalonių staigmenų. Gimnazijos direktorius, jau ne jaunas, plikas, storu pilvu, būtinai norėjo palydėti viešnią iki Kauno. Šiaip taip nuo jo atsikabinau. Paskui kalbėta, kad Genovaite yra mano sužadėtinė ir todėl aš nepakentęs jokių konkurentų.

Kaune palikau Genovaitę viešbučio kambaryje pailsėti, pažadėjęs ją pakviesti vakarienis metu. O pats dar kartą pasitarau, padariau repeticiją su „meno atsto-

vais“. Išmokiau juos tarti „Oui, mademoiselle“, „Merci bien“ ir dar keletą mandagumo sakinių.

Į vakarienę Genovaitė atėjo ilga vakarine sukni, truputį pasidžiūsi ir atrodė tikrai graži. Pristačiau jai „meno atstovą“. Čia rašytojas, čia poetas, čia dailininkas, čia operos artistas... visus iki vieno. Genovaitei paaiškinau, kad mūsų jaunieji meno atstovai yra studijavę Švedijoje, Vokietijoje, Italijoje ir, gaila, nemoka prancūzų kalbos. Bet aš pabūsiu vertėju ir bus galima susikalbėti.

Susėdome prie puikiai paruoštos vakarienis stalo, apstatyto valgiais, ypač prancūzišku vynu. Viešnia, mačiau, varžėsi, patekusi į tokių asmenybių tarpą. O tie „meno atstovai“ tarsi būtų tris dienas nevalgę, dorėjo, kas buvo ant stalo, užsigėdami prancūzišku vynu. Pasibaigus vakarienei, perėjome į kitą mažesnę kambarį, kur buvo paruošta kava su saldumynais ir likeriu. Čia ir prasidėjo tikras su „meno atstovais“ susipažinimas, pokalbis. Genovaite ėmė klausinėti kiekvieną atskirai apie Lietuvos meho pasaulį. Kai „dailininkas“ paklausė, kokio žanro, krypties jo menas, tas atsakė sugebą piešti visokius žanrus. Salėje, kur buvome susirinkę, ant sienų kabėjo Šimono ir Varno paveikslai. „Dailininkas“ pasigyrė, kad čia esą jo darbai. Genovaite stebėjosi, kad sugebą piešti taip skirtingų stilių paveikslus. Kai paklausė „rašytoja“, kokias knygas parašęs, tas tuoj išskaičiavo romanus (tai esanti jo specialybė): „Algimantas“, „Alturių šešėlyje“, „Sename dvare“. Verčiau, raudonuodamas iš gėdos. Gerai, kad Genovaite tų romanų tikrųjų autorių nežinojo ir todėl melą priėmė už gerą pinigą. „Poetas“ pasigyrė parašęs „Jaunąją Lietuvą“. Jo poezija esanti grynai lyrika. Čia pat ant popierinės servetėlės sukūrė kelis poezijos posmus viešnios garbei: „visos mano dainos tau, vien tik tau. Ir dangus dainuoja mano meilę tau...“ Aišku, paimta iš kažkur girdėto šlagerio. Kai tas „poeto“

eiles išverčiau Genovaitei, ji kiek užkauto, nusišypsojo — matyt, patiko.

Painiavos buvo su „operos“ atstovu. Kai Genovaitė paklausė, ar Lietuvos opera stato ir prancūzų autorius, tas atsakė teigiamai ir tuoj paminėjo „Boris Godunovą“, „Aidą“, „Klastą ir meilę“. Prakaistavau versdamas Genovaitei ir sakydams, kad „operos atstovas“ pasakęs, jog jam žinomos Lietuvos teatre statytos prancūzų operos nepalyginti puikesnės už jo čia paminėtas. Juk Genovaitei suprato paminėtų operų vardus ir žinojo, kokie jų autoriai.

Baigiant susipažinimo ir pasikalbėjimo vakarą, Genovaitė papasakojo šį tą iš Paryžiaus meno pasaulio. Kai visa tai išverčiau mūsų „meno atstovams“, mačiau, kad jiems visa tai buvo neįdomu, nesuprantama. Todėl nė jokių paklausimų daugiau nebuvo. Vakarienis baigėsi. Kokį įspūdį ji padarė Genovaitei, nesupratau. Kadangi jai Lietuvoje viskas buvo nauja, nežinoma, spėju, jog ji nepastebėjo sukurto vaidybos. O man toji vakarienis kainavo devynis prakaitus, kada reikėjo verstti prancūzų kalbą „meno atstovų“ nesąmones ir jas perdirbinėti taip, kad išeitų šis tas suprantama.

Kitą rytą anksti palydėjau Genovaitę į geležinkelio stotį, į traukinį einantį į Paryžių. Atsisveikinant Genovaitė labai man dėkojo už sudarytą progą aplankyti Lietuvą, už surengtą jos dainų koncertą. Išsiskyrėme, kaip geri draugai. Grįžusi namo, Genovaitė parašė laišką su savo kelionės ir Lietuvą įspūdžiais su viltimi, kada nors vėl atvykti į Lietuvą.

Visas tas koncertas, ypač vakarienis su „meno atstovais“ man kaštavo daug daug bėgiojimo, nervų, rūpesčių. Gerai, kad dar nereikėjo primokėti iš savo kišenės, nes koncerto pajamos padengė visas išlaidas.

Nors „meno atstovus“ buvau įprašęs apie tą vakarienę niekam nepasakoti, bet kur tau keli vyrai išlaikys paslaptį, kai kartais net vienas asmuo nepajėgia jos išlaikyti. Po to, nuvykus man į Kauną ir

sutikus pažįstamus, tuoj ir klausia: „Tai kaip ten buvo su ta vakariene?“ Tuojau Kaune buvo visiems žinoma, kaip aš apgavęs prancūzaitę, kaip surengęs jos sustikimą su „meno atstovais“. Bet per daug neįmanu į galvą. Pagalvojau — paplepės, paplepės, nusibos ir pasimirs.

Tų pačių metų žiemą telefonu šaukia mane į Užsienio reikalų ministeriją ir liepia greitai pristatyti tos ministerijos generaliniam sekretoriui. Nudžiugau. Tikriausiai gausiu paskyrimą į diplomatinę tarnybą. Studijavau užsienyje, moku prancūzų (diplomatu) kalbą ir gausiu kur nors užsienyje pasiuntinybėje ar konsulate vietą. Tai buvo mano svajonė, nes gimnazijos mokytoju vietoje karjeros nepadarė. O diplomatinėje tarnyboje galima aukštai iškilti, kartais net iki ministro.

Išsivuošęs, tuojau išsiskubinau į Kauną ir, pagal kvietimą, pristatiau Užsienio reikalų ministerijos generaliniam sekretoriui. Tas, net nepasisveikinęs, tuoj puolė: — Kokį vėlniū tu išdarinėjai su ta prancūzaitę, kurią buvai išsikvietęs iš Paryžiaus?

Aš apstulbau, o jis tęsė toliau:

— Mes stengiamės su Prancūzija išlaikyti gerus santykius, o čia dabar tu privirei velniavos. Ta prancūzaitė pasiskundė mūsų Pasiuntinybei Paryžiuje, kad tu ją materialistiškai ir moralistiškai nusikraudęs, jos garbę įžeidęs, paniekinęs (trūko tik, kad bandęs išprievartauti). Dabar ji kelia tau bylą teisme. Pasiuntinybėje jai buvo paaiškinta, kad nusikaltimas padarytas Kaune, tad čia turi būti teismas, o jį turinti įgaliojti kurį nors Kauno advokatą, kad tas čia užvestų bylą. Jai buvo duota kelių Kauno advokatų pavardės ir adresai. Taip ir žinok: jei iškils byla, išlėksi iš mokytojo vietos ir galėsi eiti šunims šėko pjauti. O dabar važiuok namo ir lauk pasekmių.

Išėjau iš generalinio sekretoriaus kabineto lyg girtas. Galvoje viskas maišėsi. Niekaip negalėjau atspėti, kas atsitiko. Tuojau parašiau vienam Paryžiaus

Pasiuntinybės pažįstamam tarnautojui klausdamas, kaip ten buvo. Tas atsakė, ir viskas paaiškėjo. Nelaimingas likimas lėmė, kad į Paryžių studijoms nuvažiuavo vienas jau besireiškias poetas. Greičiausiai toje patioje kavinėje, kur aš pažinau Genovaitę, ji susipažino su nauju studentu iš Lietuvos ir jam pasigyrė buvusi Lietuvoje, koncertavusi ir susipažinusi su jaunaisiais meno atstovais. O tasai begėdis plepsys, vis kvatodamas, papasakojo Genovaitei, kaip buvo surošė toji susipažinimo vakarienis ir kas buvo tie jos dalyviai, žinoma, dar viską pagrazindamas, savo komentarus pridėdamas. Aišku, Genovaite pasijuto apgauta, įžeista. Ji, užuot parašiusi man ir paprašiusi paaiškinti, ar iš tikrųjų taip buvo, nubėgo į Pasiuntinybę su skundu ir prašymu nubauti apgaviką.

Atėjo pavasaris ir aš vis laukiau, kada būsiu pakviestas pas ypatingų būly tarytoją. Bet birželio mėnesį bolševikai okupavo Lietuvą ir visokie ryšiai su užsieniu nutrūko. Dar bijojau, kad Genovaite per savo valdžią nesikreiptų į Lietuvos okupantą. Bet kilęs karas viską sumaišė. 1944 m. teko trauktis į Vokietiją. Ten būdamas ir turėdamas pažinčių Paryžiuje, būčiau nesunkiai gavęs leidimą emigruoti į Prancūziją, bet bijojau ten vėl susidurti su Genovaite. Toks susitikimas man grėso teismu ir kalėjimu Prancūzijoje. Todėl, kaip ir kiti, pasirinkau emigracijai Ameriką. Ir čia vis prisimenu Genovaitę, tą vakarienis, suv-dimą su „meno atstovais“. Dabar suprantu, kad ėmiausi negarbingo žygio, bet tada atrodė, kad kitos išeities nėra.

Dažnai mane kankina košmariniai sapnai: esu teisme, akistatoje su Genovaite, gaunu kalėjimo bausmę ilgiems metams, sprendimą atlyginti Genovaitei padarytus nusilgius... Turbūt iki mirties man sažinė prikaišios mano lengvape-dišką pasielgimą su Genovaite, kuri nuosirdžiai norėjo pažinti Lietuvą ir jos meno atstovus.